

Povratak prirodi

DINARA

BACK TO LIFE

IZLOŽBA FOTOGRAFIJA

Putujuća izložba “Povratak prirodi - Dinara back to LIFE”, poput malog ogledalca koji ulovljenom zrakom svjetla zabljesne oči promatrača, kani predočiti kako i zašto želimo da Dinara ponovo oživi. Nadamo se da će možda taj sjaj zabljesnuti i u tvom oku i da ćemo zajedno svjedočiti novom razvoju stočarstva, turizma i cijelog kraja.

Fotografije koje smo odabrali predstaviti na ovoj izložbi inspirirane su vama i vašim riječima. Naime, u svibnju i lipnju 2020. smo putem ankete prikupljali stavove i mišljenja javnosti o Dinari i njezinim vrijednostima koje su važne za ljude. Na posljednjoj stranici ankete nalazio se prostor u kojem su ispitanici sami anonimno unosili dodatne komentare i mišljenja koja vežu za Dinaru. Ovako malom izložbom teško je obuhvatiti sve što Dinara predstavlja svojem stanovništvu, a kroz odabir 15 komentara potrudili smo se sažeti zajedničke vrijednosti koje Dinara pruža svima.

Svaki od odabranih komentara povezali smo s fotografijom koju najbolje povezujemo s izraženim mišljenjem i smjestili smo ih u pet tematskih cjelina, preko kojih želimo prikazati koliko je Dinara važna za prirodu i za ljude i ukazati na ulogu svih nas u očuvanju njezinog prirodnog bogatstva.

DINARA KAKVU ŽELIMO

1

Područje Dinare već je dugi niz godina prepoznato kao važno područje za prirodu na međunarodnoj razini, a ulaskom Hrvatske u Europsku uniju postala je dio ekološke mreže Natura 2000. Njezina važnost nije samo u prirodnoj ljepoti i utjecaju koji je imala na kontinuitet života ljudi, nego i u doprinosu koji ima na ukupni biljni i životinjski svijet. Mi smo tu važnost prepoznali u travnjacima i ugroženim vrstama čiji život upravo travnjaci omogućuju. Želimo da živi svijet na Dinari ostane sačuvan, te da se kao zajednica usmjerimo na suradnju i održivo upravljanje tim područjem.

foto: Luka Škunca

NATURA 2000

Dinara je iznimno bogata biljnim i životinjskim vrstama, od kojih su mnoge strogo zaštićene ili endemične, poput oštroglave gušterice, dinarskog voluhara, čovječje ribice, kaćuna dinarske kokice i mnogih drugih.

Ulaskom Hrvatske u Europsku uniju, Dinara je proglašena dijelom ekološke mreže Natura 2000, čime je na međunarodnoj razini ušla u izabrani krug posebno vrijednih i važnih područja koji čine ekološku mrežu. Od ukupno osam stanišnih tipova prepoznatih kao prioritet očuvanja na području Dinare, čak tri tipa čine različiti tipovi travnjaka.

**Divna
inicijativa,
kao poludomaći
iz Vrlike punu
podršku dajem!**

*Anonimni sudionik projektnog
ispitivanja stavova i znanja
javnosti, 2020.*

VIZIJA

Područje koje je nastanjeno od prapovijesti u kontinuitetu pokazuje da je pogodno za život ljudi. Učimo od svojih baka i djedova kako na održiv način živjeti u prostoru i sa prostorom, a to nas učenje dovodi do suglasja sa suvremenim znanjem o nužnosti očuvanja bioraznolikosti. Naša želja je da se život vrati na Dinaru, da se obnove uvjeti koji su podržavali takav održiv način života. Zato želimo da dinarski pašnjaci zablístaju starim sjajem i da na obroncima planine pase stoka, jer takav oblik stočarstva daje neizmjeran doprinos biološkoj raznolikosti Dinare. Restauracija travnjaka kroz usmjerenu ispašu, niz akcija čišćenja i kontroliranog paljenja te poticanje lokalnih žitelja na ekstenzivno stočarstvo, sve su to preduvjeti za održivo upravljanje određenim stanišnim tipovima i oni potcrtavaju prepoznatljivost prirode ovog područja kao ključnog faktora u kvaliteti života lokalnog stanovništva. Dinarski travnjaci su prirodno bogatstvo čije održivo korištenje znači više dobrobiti za sve. Travnjaci Dinare i njihovo korištenje imaju važnu ulogu u očuvanju biološke raznolikosti Dinare. Obnovom travnjaka dugoročno činimo dobro za očuvanje prirodnog bogatstva ove naše najviše planine.

foto: Melani Glavinić

**Čuvajte je!
Dinara je i simbol
izdržljivosti
njenih ljudi
koji su trudom
i radom
stvarali dom,
prehranjivali
generacije i činili
dobro prirodi.**

*Anonimni sudionik
projektnog ispitivanja
stavova i znanja
javnosti, 2020.*

TRAVNJACI

Na niskim suhim travnjacima, kamenjarskim pašnjacima i golim kamenjarima, dominiraju biljke koje loše podnose zasjenu, među kojima su izgledom najzanimljivije one iz skupine orhideja. Interes za ovu skupinu vezan je uz njihov zanimljiv mehanizam oprašivanja, ali i veliku raznolikost cvjetova. Orhideje također mogu biti i pokazatelji očuvanosti flore određenog područja. Na ovakvim staništima, uz specifičnu floru, dolaze i vrste ptica poput ćukavice, kratkoprste ševe i vrtne strnadice, kojima su za opstanak neophodni prostori otvorene strukture s pokojim drvenastim elementom, pošto im takva struktura pruža povoljne uvjete – stanište bogato kukcima i drugim beskralješnjacima, dobar pregled prostora za lov ili uočavanje predatora te sigurna mjesta za gniježđenje.

foto: Melani Glavinić

**Neka živi
vječno!**

*Anonimni sudionik
projektnog ispitivanja
stavova i znanja
javnosti, 2020.*

PTICE - GLASNICI BIORAZNOLIKOSTI

foto: Szymon Bartosz (shutterstock.com)

foto: Andy Hay (uspb-images.com)

Travnjaci omogućuju prisutnost i razvoj velikom broju vrsta koje zahtijevaju otvoreni prostor kako bi tu tražili hranu, ali i zaklon. Ptice kao vrste koje se oslanjaju na vid kao osnovno osjetilo, često su vezane za travnjake pošto im pružaju idealne uvjete za život. Na projektnom području su to vrste poput ćukavice, kratkoprste ševe i vrtne strnadice. A što je veća raznolikost vrsta ptica na pojedinom travnjaku, veća je i brojnost i raznolikost beskralježnjaka te pojedinih biljnih vrsta.

**Identitet bogatog
ptičjeg svijeta stavili
smo i u logotip projekta.
Ptice su nam inspiracija,
svima nama, kako je
važno odnositi se s
poštovanjem prema
svemu što radimo. Oživjeti
pašnjake znači osigurati
drugim vrstama dom.**

Tomislav Hudina,
voditelj projekta
"Dinara back to LIFE"

foto: Biljana Jecmenica

ZARASLI TRAVNJACI — IZGUBLJENI DOMOVI. KAKO ZA LJUDE, TAKO I ZA ŽIVOTINJE I BILJKE

Stanovnici Dinare najbolje znaju kako su travnjaci nekada izgledali i u kojoj mjeri su se koristili. Njihovim zarastanjem nestaje stanište važno za mnoge biljne i životinjske vrste, kao i cijeli spektar dobrobiti koje ljudi imaju od njih. Travnjaci na Dinari, poput onih na Ježevičkom i Kijevskom suhopolju sve više zarastaju ponajviše grmovima smriča. Projekt „Dinara back to LIFE“ posvećen je problemu zarastanja travnjaka, koje je najvećim dijelom uzrokovano odlaskom stanovništva sa sela i napuštanjem tradicionalnih djelatnosti poput stočarstva, čemu dodatno doprinosi nekoordiniran pristup u njihovom upravljanju.

foto: Marina Skunca

Negativan utjecaj čovjeka nažalost ne zaobilazi ni Dinaru, a njezina sve veća atraktivnost sa sobom donosi i više pritisaka na njezino očuvanje. Upravo zbog toga naša zadaća je kroz učenje o biološkoj raznolikosti, promociji održivog razvoja i bogatog povijesnog naslijeđa raditi na podizanju svijesti i dati doprinos u smanjenju negativnog utjecaja za čovjeka.

**Područje
Dinare i
Kamešnice
potrebno je
zaštititi od lošeg
utjecaja čovjeka,
teških strojeva i
svega što narušava
njenu prirodnu
ravnotežu.**

Anonimni sudionik
projektnog ispitivanja stavova
i znanja javnosti, 2020.

A wide landscape photograph showing a mountainous region. The foreground is a dry, grassy field with scattered small trees and shrubs. A dirt road winds through the middle ground. In the background, there are large, rounded hills or mountains under a clear blue sky. The overall scene depicts a natural, somewhat desolate environment.

ZARASTANJE TRAVNJAKA

Nekadašnji pašnjaci područja Dinare koji su se od davnih vremena koristili za ispašu stoke danas su u najvećoj mjeri zapušteni. Neiskorišteni pašnjaci svakim danom se sve više pretvaraju u neprohodno raslinje, a Dinara gubi specifičnosti prirodnih vrijednosti i biološke raznolikosti. Kada se pašnjaci ne koriste, oni zarastaju i gube karakteristike kojima doprinose bogatstvu biološke raznolikosti. Razvijaju se i šire vrste koje su dominantne i štete travnjacima kao tipu staništa, koji gube odlike staništa i pretvara se u drugi tip. Iako i drugi tipovi staništa imaju svoju važnost u biološkom smislu, upravo njihova ravnoteža, to jest mogućnost opstanka različitih tipova, daje najbolje rezultate za brojne vrste, ali i ljude.

***Rodom sam iz
Ježevića ispod
Dinare. Znam
što znači "skoro"
mrtav kraj.***

*Anonimni sudionik projektnog
ispitivanja stavova i znanja
javnosti, 2020.*

KAKO „DINARA BACK TO LIFE“ DOPRINOSI OČUVANJU DINARE

3

Projekt „Dinara back to LIFE“ nastao je sa željom da se travnjaci na Dinari restauriraju te da se u budućnosti koriste održivo, tako da doprinose zajednici uz čuvanje sastavnica prirode. Fotografijama iz ove cjeline želimo predstaviti aktivnosti kojima ćemo restaurirati travnjake, što su ručno uklanjanje zarasle vegetacije, ispaša i kontrolirano paljenje. Rezultati restauracije i iskustvo koje ćemo steći će biti vodič za upravljanje travnjacima u budućnosti. Na projektu ćemo također raditi na tome da se obnovi i dio infrastrukture koja je vezana za stočarstvo poput obnove bunara, lokvi i suhozida, vrijednu baštinu koja zbog sve manjeg korištenja i održavanja polako nestaje.

foto: Melani Glavinčić

Kako se sjećaju oni stariji, stočari su sa sobom na ispašu uvijek nosili kosir, i svakog dana bi odsjekli nekoliko stabljika ili grmova kojim zarastaju travnjaci, te ih na magarcima odnijeli u kuću za ogrijev.

U „Dinara back to LIFE“ projektu naš cilj je restaurirati travnjake, a za to ćemo koristiti različite tehnike. Dio travnjaka restauriramo ručnim uklanjanjem, odnosno sječom i piljenjem zarasle vegetacije, kontroliranim paljenjem i ispašom. Svaka od ovih metoda se koristi od davnih vremena i ima svoje prednosti. Restauracijom ćemo vratiti travnjake u povoljno stanje, proširiti mjesta za gniježđenje pticama koje ovise o otvorenim staništima, i otvoriti prostor koji lokalni stočari mogu koristiti za ispašu.

S RIJEČI NA DJELA

Dinaru razume samo oni koji žive i dišu s kršem, s onim što ovu prirodu čini baš takvom.

Anonimni sudionik projektnog ispitivanja stavova i znanja javnosti, 2020.

KONTROLIRANO PALJENJE U SVRHU PREVENCIJE POŽARA I ODRŽAVANJA

foto: Sven Ratković

Kontrolirano paljenje, kao dio upravljanja prostorom, osmišljeno je tako da se poštuju svi korisnici prostora, sva staništa i vrste koje žive na nekom području. Travnjaci se pale kontrolirano u svrhu održavanja i kao prevencija ljetnih požara, i u provedbi se itekako pazi da se vatra ne proširi na šumska staništa, s iznimkom jednog dijela šikara koje želimo vratiti prema travnjacima. Propisano paljenje se provodi u skladu s prostornim planiranjem upravljanja nekim područjem, a u tom prostornom planiranju vodimo brigu i o prirodi i o ljudima koji koriste taj prostor.

***Dame i gospodo,
gradovi i mjesta
podno Dinare
već danima ne
vide sunca, a na
Dinari poslije ove
stihije mjesecima
nećemo vidjeti
biljnog i životinjskog
svijeta kakvoga
smo poznavali.***

*Načelnica općine Kijevo,
Lidija Slavić, za medije o
opasnostima nekontroliranih
požara, 2020. godina*

OBNOVA

foto: Nevena Keleša (DRAGODID)

O držanju blaga na Dinari svjedoče brojne suhozidne gradnje, bunari, pojilišta, te putevi i skloništa koja su koristili pastiri. Ovi tragovi nisu samo dio prošlosti i bogate tradicije, već su dio infrastrukture koja je korisna za razvoj ekstenzivnog stočarstva. U trajanju projekta naš je cilj restaurirati jedan dio te infrastrukture koje je izložena propadanju, i pokazati da je zbog tradicionalne vrijednosti, ali i važnosti za stočarstvo, o njoj potrebno nastaviti brinuti. Vrijednost je tim veća zato što je umijeće suhozidne gradnje upisano u UNESCO-ov Reprezentativni popis nematerijalne baštine čovječanstva

***Pokušajmo
obnoviti
srušene
kamene kuće,
učinimo Dinaru
prihvatljivom za
sve planinare
i sačuvajmo je
suvu kakva je.***

*Anonimni sudionik projektnog
ispitivanja stavova i znanja
javnosti, 2020.*

OČUVANA PRIRODA UZ ODRŽIVO KORIŠTENJE

4

Održiv razvoj znači zadovoljavanje potreba bez štete za prirodne resurse bitne za buduće naraštaje. U ovoj cjelini fotografijama želimo dati na važnosti tradicionalnim djelatnostima poput stočarstva i pčelarstva, koji su već naraštajima prisutni na Dinari, i koji su nezamjenjivi u održavanju bogatih travnjaka. Dinara je sve više prepoznata i kao turistička destinacija, a usmjerenost na očuvanje prirode odlična je prilika za usmjerenje na oblike turizma koji nisu štetni za prirodu.

foto: Monika Vrgoč

PČELARSTVO

Med koji pčele proizvode u sebi odražava kvalitetu i čistoću cvijetnog peluda i nektara s područja na kojima vrše pčelinju pašu. Tako je i med s netaknute i nezagađene planine znatno kvalitetniji. Povećanjem konzumacije meda i smanjenjem konzumacije šećera ne samo da poboljšavamo svoje zdravlje nego utječemo i na povećanje proizvodnje meda. Pčelari s Dinare to već znaju i rado ugošćavaju proizvođače iz drugih krajeva i dijele svoje znanje i iskustva.

Dinara nije samo ljepota. Treba nas podsjetiti na stare običaje, kulturu i domaću hranu.

Anonimni sudionik projektnog ispitivanja stavova i znanja javnosti, 2020.

STOČARSTVO

foto: Melani Glavinčić

Tisućljetna tradicija držanja blaga na Dinari oblikovala je staništa Dinare - prostrani travnjaci zauzimali su velik dio planine. Dinara, sa svojim bogatim rasponom nadmorskih visina, imala je i još jednu važnu značajku koja je išla u prilog razvoju stočarstva, transhumance ili transhumantnog stočarstva. Planinska klima osiguravala je ispašu na višim područjima u vrijeme kada bi u podnožju nastupale ljetne suše. Stoga bi se u proljeće cijele obitelji selile na viša područja kako bi izbjegle sušu i prehranile stado te bi se dolaskom jeseni – nakon što padnu prve jesenske kiše – spuštale natrag u podnožje gdje će provesti zimu.

Od mlijeka s Dinare mogli bi se dobiti visokokvalitetni mliječni proizvodi kakve ne mogu dosegnuti svojim standardima visoko razvijene alpske zemlje središnje i zapadne Europe.

10:24 Marković, Mirko (2003): Stočarska kretanja na Dinarskim planinama. Naklada Jesenski i Turk.

TURIZAM

foto: Srećka Vukov

Za razliku od masovnog turizma koji je prisutan na našoj obali, Dinara nudi nešto sasvim drugačije. Čist zrak, boravak u prirodi i prirodne ljepote, bogato kulturno i povijesno naslijeđe, aktivan odmor i rekreacija, samo su neki od razloga koji turiste privlače na dinarsko područje. Turistički potencijal Dinare sve više je prepoznat kod domaćih i stranih turista, a sve je snažnija ponuda domaćih ugostitelja i iznajmljivača, koji prepoznaju jedinstvenost ruralnog turizma.

Poticanje razvoja OPG-a zajedno s razvijanjem planinarenja i turizma općenito unijet će život u Dinaru. Najprije treba poraditi na ponovnom povezivanju prirode, planine i čovjeka, i to će značiti mnogo za takvo prirodno bogatstvo.

Anonimni sudionik projektnog ispitivanja stavova i znanja javnosti, 2020.

USLUGE EKOSUSTAVA, DRUŠTVENE PROMJENE, SURADNJA, TURIZAM — ŠTO ŽELIMO POSTIĆI I ČEMU SE NADAMO

Ovom cjelinom pokušali smo dočarati šarolik spektar različitih usluga koje stanovnici kraja imaju od područja Dinare kao što su čist zrak, pitka voda, izvor hrane ali i duhovno ispunjenje i estetsko uživanje. Osim toga, želimo ukazati i na društvene promjene koje su se već dogodile ili priželjkujemo da će se dogoditi i iskazati našu nadu u već postojeće i buduće suradnje.

foto: Ivana Šelaneć

USLUGE EKOSUSTAVA

Ideja da priroda izravno i neizravno podupire dobrobit ljudi dobro je poznata i prisutna već neko vrijeme, a taj pojam naziva se usluge ekosustava.

Čak 83% ispitanika naše ankete potpunosti se slaže s tvrdnjom da je Dinara neizostavni dio njihove kulturne baštine, a 86% njih se slaže ili se u potpunosti slaže da boravak na Dinari doprinosi njihovom duševnom i fizičkom zdravlju. Dinara osim toga pruža prostor za sport i rekreaciju, mjesto je druženja s bliskima, a mnogi u njoj pronalaze nadahnuće za umjetničko izražavanje.

**Čovik se
tu osjeća
ugodno,
takva je
Dinara.**

*Anonimni sudionik
projektnog ispitivanja
stavova i znanja
javnosti, 2020.*

DRUŠTVENE PROMJENE

foto: Ivana Selanec

Novi naraštaji pružaju nam nadu da će se negativni društveni trendovi zaustaviti, i da ćemo nanovo otkriti način života kojem treba težiti. Naše bake i djedovi znali su kako živjeti održivo, a suvremeno društvo ponovno prepoznaje prednosti takvog načina života i traži načine kako mu se ponovno vratiti i prilagoditi sa zahtjevima modernog života. U mladim naraštajima vidimo potencijal, a sve je više onih odvažnih koji se vraćaju u ruralne sredine i svojim primjerom pokazuju da tradicionalne djelatnosti itekako imaju mjesta u modernom društvu.

Ne samo zbog nas, već za sve nove naraštaje koji trebaju znati za važnost i ljepotu ovog kraja.

Anonimni sudionik projektnog ispitivanja stavova i znanja javnosti, 2020.

VAŽNOST DRUŠTVA I ISKORAK PREMA SURADNJI

foto: Monika Vrgoč

Zaštita prirode utemeljena na suvremenim znanstvenima spoznajama dokazano donosi više koristi ljudima nego kratkoročna intenzivna eksploatacija prirodnih resursa. Proglašavanje Parka prirode „Dinara“ dvanaestim parkom prirode u Hrvatskoj jedan je od najvažnijih društvenih iskoraka prema njezinoj zaštiti, ali i budućem razvoju cijelog područja. Potencijal za život u skladu s očuvanjem prirodnih i kulturnih vrijednosti je velik, a najnoviji Park prirode će u zaštiti Dinare nedvojbeno uključiti domaće stanovništvo i institucije, te im pružiti priliku da to čine zajedno.

Zajedničkim naporom vratiti život na Dinaru.

Anonimni sudionik projektnog ispitivanja stavova i znanja javnosti, 2020.

O AUTORIMA

Autori fotografija koje na ovoj izložbi prikazujemo su zaljubljenici u prirodu koji tu žive ili rado posjećuju prostor Dinare. U njihovim fotografijama pronašli smo ne samo estetsku privlačnost kojom Dinara odiše, nego i dublju poruku o vrijednostima koje Dinara ima za nas zbog čega je treba čuvati. Kao autori na izložbi sudjeluju:

Luka Škunca

Melani Glavinić

Szymon Bartosz / [shutterstock.com](https://www.shutterstock.com)

Andy Hay / [rspb-images.com](https://www.rspb-images.com)

Biljana Ječmenica

Ivana Selanec

Marina Škunca

Sven Ratković

Nevena Kereša

Monika Vrgoč

Srećko Vukov

kojima ovim putem još jednom zahvaljujemo!

„Dinara back to LIFE“ nastao je sa željom da se restauriraju zarasli travnjaci na Dinari i da se stvore uvjeti za njihovo održivo dugoročno korištenje. Partneri na provedbi projekta uključili su se tako da svaki od njih doprinosi svojim znanjem i iskustvom iz područja restauracije i planiranja u zaštiti prirode, istraživanja, obrazovanja, i poticanja održivog razvoja.

IMPRESSUM:

TEHNIČKE INFORMACIJE O PROJEKTU:

Puni naziv projekta: “Management planning and restoration of Dinara dry grasslands to save biodiversity and support sustainable development”

Skraćeni naziv projekta:

“Dinara back to LIFE”

Referenca: LIFE18 NAT/HR/000847

Trajanje projekta:

15. 1. 2020. – 15. 7. 2023.

Koordinator projekta: Udruga Biom

Uz financijsku potporu EU LIFE programa

Partneri: Hrvatske šume d.o.o., Sveučilište u Zagrebu Agronomski fakultet, Lokalna akcijska grupa “Cetinska krajina”

Projekt “Dinara back to LIFE” je sufinanciran sredstvima LIFE Programa Europske unije pod brojem ugovora LIFE18 NAT/HR/000847. Prikazan sadržaj je isključiva odgovornost partnera Dinara back to LIFE projekta i ne odražava nužno stajališta Europske unije.

Projekt sufinancira Ured za udruge Vlade Republike Hrvatske. Prikazan sadržaj je isključiva odgovornost partnera Dinara back to LIFE projekta i ne odražava nužno stajališta Ureda za udruge Vlade Republike Hrvatske.

Sufinancirano sredstvima Fonda za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost. Prikazan sadržaj je isključiva odgovornost partnera Dinara back to LIFE projekta i ne odražava nužno stajališta Fonda za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost.

Kontakt

web: www.dinarabacktolife.eu

facebook: www.facebook.com/dinarabacktolife

e-mail: dinarabacktolife@gmail.com

tel: 021/274 946

LIFE18 NAT/HR/000847

